

IŠVADA
DĖL KORUPCIJOS PASIREIŠKIMO TIKIMYBĖS
UAB „PRIENŲ VANDENYS“
2019-08-20

UAB „Prienų vandenys“ (toliau – Bendrovė), vadovaudamasi Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymu (toliau – Korupcijos prevencijos įstatymas), Korupcijos rizikos analizės atlikimo tvarkos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-10-08 nutarimu Nr. 1601 „Dėl korupcijos rizikos analizės atlikimo tvarkos patvirtinimo“ (toliau – Tvarka), 7 punktu, atsižvelgdama į Valstybės ar savivaldybės įstaigų veiklos sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, nustatymo rekomendacijas, patvirtintas Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos direktoriaus 2011-05-13 įsakymu Nr. 2-170 „Dėl valstybės ar savivaldybių įstaigų veiklos sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, nustatymo rekomendacijų patvirtinimo“ (toliau – Rekomendacijos), atliko Bendrovės veiklos sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, nustatymą ir vertinimą.

Nustatant ir vertinant korupcijos pasireiškimo tikimybę Bendrovėje ir Bendrovės veiklos sritis, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, buvo atsižvelgta į Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Seimo 2015-03-10 nutarimu Nr. XII-1537 „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos patvirtinimo“, Bendrovės direktoriaus 2019-05-02 įsakymu Nr. G12 „Dėl uždarnosios akcinės bendrovės „Prienų vandenys“ korupcijos prevencijos ir pranešėjų apsaugos 2019-2020 metų programos bei korupcijos prevencijos ir pranešėjų apsaugos 2019-2020 metų programos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo ir atsakingų asmenų paskyrimo“ patvirtintą Bendrovės korupcijos prevencijos ir pranešėjų apsaugos 2019-2020 metų programą ir šios programos įgyvendinimo priemonių planą, taip pat buvo peržiūrėti Bendrovės vidaus dokumentai, atlikta Bendrovės veiklos sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė analizė. Atliekant korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymą Bendrovėje buvo analizuotas laikotarpis nuo 2018 m. III ketvirčio pradžios iki 2019 m. III ketvirčio vidurio.

Bendrovės veikla įvertinta daugiausia dėmesio skiriant Bendrovės viešųjų pirkimų procedūrų, atliekamų pagal Lietuvos Respublikos pirkimų, atliekamų vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srities perkančiųjų subjektų, įstatymą (toliau – Komunalinio sektoriaus pirkimų įstatymas (KPSĮ)), vykdymui, šio įstatymo (KPSĮ) pagrindu atliekamų procedūrų kontrolei ir priežiūrai. Be kita ko, atsižvelgus į Prienų rajono savivaldybės mero 2019-07-11 rašte Nr. (7.17)-R3-2387 pateiktą siūlymą didesnis dėmesys skirtas interesų konfliktų valdymui Bendrovėje. Atliekant analizę vadovautasi Korupcijos prevencijos įstatymo 6 ir 7 straipsniais, Tvarkos 6 punkte ir Rekomendacijų 8 punkte nurodytais kriterijais.

Bendrovės veiklos sričių, kuriose yra korupcijos pasireiškimo tikimybė, vertinama pagal šiuos Korupcijos prevencijos įstatymo 6 straipsnyje ir Rekomendacijų numatytus kriterijus:

- 1) padaryta korupcinio pobūdžio nusikalstama veika;
- 2) pagrindinės funkcijos yra kontrolės ar priežiūros vykdymas;
- 3) atskirų valstybės tarnautojų funkcijos, uždaviniai, darbo ir sprendimų priėmimo tvarka bei atsakomybė nėra išsamiai reglamentuoti;

4) veikla yra susijusi su leidimų, nuolaidų, lengvatų ir kitokių papildomų teisių suteikimu ar apribojimu;

5) daugiausia priima sprendimus, kuriems nereikia kitos valstybės ar savivaldybės įstaigos patvirtinimo;

6) naudojama valstybės ar tarnybos paslaptį sudaranti informacija;

7) anksčiau atlikus korupcijos rizikos analizę, buvo nustatyta veiklos trūkumų.

Siekiant visapusiškai įvertinti situaciją ir nustatyti galimus korupcijos rizikos veiksnius, papildomai įvertinta, ar:

1) yra buvę bandymų, pažeidžiant teisės aktų nustatytą tvarką, paveikti valstybės ar savivaldybės įstaigos darbuotojus ar jų priimamus sprendimus;

2) išaiškinta korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų kitose panašias funkcijas atliekančiose valstybės ar savivaldybių įstaigose;

3) esama įstaigos veiklos priežiūros sistema tobulintina;

4) priimami sprendimai yra susiję su materialine ar kitokia interesanto nauda;

5) nustatyti galiojančios tvarkos normų pažeidimai (pavyzdžiui, skirstant biudžeto lėšas, teikiant užsakymus bei priimant kitus sprendimus);

6) Bendrovė yra savarankiškas biudžetinių asignavimų valdytojas;

7) Valstybės kontrolė, Seimo kontrolieriai arba kitos kontrolės ar priežiūros institucijos nustatė šios valstybės ar savivaldybės įstaigos veiklos pažeidimų;

8) gauta kitos informacijos apie valstybės ar savivaldybės įstaigos veikloje egzistuojančias korupcijos apraiškas (kriminalinės žvalgybos ir žvalgybos informacija, gyventojų skundai ir pareiškimai, visuomenės informavimo priemonių pateikiama bei kita informacija).

Vertinant Bendrovės veiklos sritis, kuriose yra korupcijos pasireiškimo tikimybė, buvo naudojamos valstybės ar savivaldybės įstaigų veiklos sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, nustatymo rekomendacijų priedu „Valstybės ar savivaldybės įstaigų veiklos sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, nustatymo klausimynas“. Atliekant Bendrovės veiklos sričių, kuriose yra tikimybė pasireikšti korupcijai, analizę (priedas), ženklų „+“ žymėti kriterijai, kurie gali pasireikšti Bendrovei vykdant veiklas, o ženklų „-“ žymėti kriterijai, kurių pasireiškimo tikimybės nenustatyta.

Rengiant taikyti **duomenų rinkimo ir vertinimo metodai:**

1) Teisės aktų ir dokumentų turinio analizė.

2) Teisės aktų praktinio įgyvendinimo analizė.

3) Interviu metodas (Bendrovės darbuotojų pateikti atsakymai į klausimus).

4) Viešai prieinamos informacijos stebėjimas, analizavimas ir vertinimas.

5) Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos interneto tinklapyje viešai skelbiama informacija.

Atliekant analizę ir rengiant vertinimo išvadą vadovautasi prielaida, kad išvados rengimo metu visi analizei atlikti reikalingi dokumentai ir informacija pateikti ir jie teisingi.

Atlikus Bendrovės veiklos sričių, kuriose yra tikimybė pasireikšti korupcijai, analizę, sudarytas veiklos sričių sąrašas, kuriose korupcijos pasireiškimo tikimybė yra ganėtinai didelė:

1) Viešųjų pirkimų planavimas, inicijavimas;

- 2) Viešųjų pirkimų inicijavimas ir vykdymas;
- 3) Viešųjų pirkimų sutarčių vykdymo kontrolė ir priežiūra;
- 4) Bendrovės darbuotojų interesų konflikto valdymas.

Atsižvelgiant į tai, šioje motyvuotoje išvadoje pateikiami nustatyti neatitikimai sąlygojantys korupcijos pasireiškimo tikimybės atsiradimą minėtose Bendrovės veiklose, o taip pat nurodomi pasiūlymai, kurių įgyvendinimas lemtų korupcijos pasireiškimo tikimybės sumažėjimą minėtose veiklos srityse. Pastebėtina, kad šioje išvadoje, siekiant nekartoti analogiškų pastabų ar pasiūlymų, viename skyriuje aptariamos dvi susijusios sritys – viešųjų pirkimų inicijavimas ir vykdymas bei viešųjų pirkimų sutarčių vykdymas ir priežiūra.

I. Viešųjų pirkimų planavimas, numatomų atlikti pirkimų suvestinės skelbimas

Pagrindinė Bendrovės veiklos sritis yra vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimas. Bendrovė yra kontroliuojama Prienų rajono savivaldybės, kuri yra vienintelė Bendrovės akcininkė. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 8 str. 1 d. Bendrovė prekes, paslaugas ar darbus įsigyja vadovaudamasi KSPĮ nuostatomis. Vadovaujantis KSPĮ 37 str. 3 d. mažos vertės pirkimus Bendrovė atlieka pagal savo patvirtintas mažos vertės viešųjų pirkimų taisykles, kuriose gali nustatyti mažos vertės pirkimų, kurie vykdomi neskelbiant vertės, taip pat nustatyti atvejus, kuomet apie vykdomą mažos vertės pirkimą privalu skelbti. Tuo tarpu supaprastinti (ne mažos vertės) ir tarptautiniai pirkimai atliekami vadovaujantis KSPĮ. Paminėtina, kad Bendrovės patvirtintos mažos vertės pirkimų taisyklės visais atvejais neturi prieštarauti KSPĮ reikalavimams.

Pirkimo poreikio formavimo ir reikalavimų pirkimo objektui nustatymo bendrieji reikalavimai yra nustatyti KSPĮ, tačiau pirkimų vykdytojams yra suteikta plati diskrecija patiems nuspręsti dėl atitinkamų prekių, darbų ar paslaugų atitinkamais metais įsigijimo, o taip pat nustatyti atitinkamus reikalavimus pirkimo objektui. Įstatymų leidėjas konkrečių imperatyvių nuostatų, reglamentuojančių reikalavimų pirkimo objektui nustatymą, KSPĮ nenustatė, tuo leisdamas patiems pirkimų vykdytojams savo teisės aktais tiksliau reglamentuoti reikalavimų pirkimo objektui nustatymo procedūras, o taip pat pirkimų planavimo ir inicijavimo procesus. Atsižvelgiant į tai, asmenys inicijuojantys tam tikrų prekių, paslaugų ar darbų įsigijimą Bendrovėje (formuodami atitinkamą poreikį), turi plačią diskreciją spręsti dėl perkamų prekių, paslaugų ar darbų apimties ir reikalavimų, dėl ko kyla korupcijos pasireiškimo tikimybė, kuomet iškelti reikalavimai gali būti pritaikomi išskirtinai vienam tiekėjui. Šią riziką pirkimų vykdytojai turėtų mažinti vidaus teisės aktuose nustatydami papildomas kontrolės ir peržiūros procedūras, atliekamas iki pirkimo pradžios.

Nagrinėjamu atveju, Bendrovėje mažos vertės pirkimai planuojami, inicijuojami ir vykdomi vadovaujantis Bendrovės direktoriaus 2017-07-03 įsakymu Nr. 40G patvirtintu mažos vertės pirkimų aprašu (toliau – bendrovės MVP aprašas). Nustatyta, kad analizuojamu laikotarpiu Bendrovės MVP aprašo nuostatos tikslintos Bendrovės direktoriaus 2018-12-27 įsakymu Nr. 51G, todėl šioje Išvadoje taikomas aktualios redakcijos Bendrovės MVP aprašo nuostatos (t. y. su Bendrovės direktoriaus 2018-12-27 įsakymu Nr. 51G atliktais patikslinimais).

Analizuojant Bendrovės MVP aprašo nuostatas nustatyta, kad minėtame vidaus teisės akte nustatyti reikalavimai dėl pirkimo būdo parinkimo, pirkimo procedūros atlikimo nuo pirkimo pradžios iki pirkimo sutarties sudarymo, taip pat pateikti reikalavimai pirkimą patvirtinantiems

dokumentams. Visgi, Bendrovės MVP apraše išsamiai ir pakankamai aiškiai nereglamentuotas pirkimų planavimo ir pirkimo inicijavimo procesas, nėra nustatyti atvejai, kuomet pirkimų planas gali būti pildomas, nenustatyta aiški ir konkreti pirkimų vykdymo priežiūros (kontrolės) procedūra.

a) Bendrovės MVP aprašo 14 p. nustatyta, kad „Pirkimo iniciatoriai, kurie numato kalendoriniais metais atlikti prekių, paslaugų ar darbų pirkimus <..> iki kiekvienų kalendorinių metų sausio 30 d. pateikia atsakingam skyriui informaciją apie poreikį įsigyti prekių, paslaugų ar darbų ateinančiais kalendoriniais metais. Pirkimų organizatorius rengia, o Perkančiojo subjekto vadovas ar jo įgaliotas asmuo tvirtina planuojamų atlikti einamaisiais metais viešųjų pirkimų planus. Perkantysis subjektas turi teisę tikslinti patvirtintus pirkimų planus ir, iškilus poreikiui, įtraukti naujus pirkimus.“. To paties aprašo 16 p. nustatyta, kad planuojant pirkimus negali būti siekiam išvengti apraše nustatytos tvarkos taikymo ar dirbtinai sumažinti konkurenciją, o 18 p. nurodoma, kad siekiant tinkamai pasirengti pirkimui Bendrovė gali atlikti konsultacijas su rinka, naudotis ekspertų patarimais ar konsultacijomis ir/arba iš anksto skelbti techninių specifikacijų projektus.

Iš aukščiau pateikto matyti, kad Bendrovės MVP apraše nustatyta mažos vertės pirkimų planavimo procedūra pagal kurią pirkimo iniciatoriai atsižvelgdami į turimą finansavimą teikia informaciją apie tam tikrą poreikį atsakingam skyriui, pagal šį poreikį pirkimų organizatorius rengia pirkimų planą, kurį tvirtina bendrovės direktorius.

Bendrovės darbuotojai paaiškino, kad konkrečios pirkimų poreikio formavimo (pirkimų plano rengimo) tvarkos Bendrovėje nėra. Bendrovės darbuotojai taip pat paaiškino, kad pagal susiformavusią praktiką Bendrovės pirkimų planas yra parengiamas einamųjų metų pradžioje, dažniausiai šį planą rengia viešųjų pirkimų komisijos pirmininkas, o direktoriui patvirtinus šį pirkimų planą paprastai jis nėra tikslinamas (t. y. jis papildomais pirkimais nepildomas, nes tokie pirkimai nevykdomi).

Atsižvelgiant į pateiktus Bendrovės darbuotojų paaiškinimus, darytina išvada, kad Bendrovė geba tiksliai susiplanuoti einamųjų metų pirkimus. Tai itin teigiamas aspektas, kadangi tinkamas planavimas užtikrina tiekėjų pasirengimą dalyvauti pirkimuose, kas didina skaidrumą. Visgi, pastebėtina, kad Bendrovėje turėtų būti svarstoma galimybė nustatyti, kad pirkimų planas būtų rengiamas ne einamiesiems, o ateinantiems metams – t. y. pirkimų iniciatoriai apie numatomus ateinančių metų pirkimus informaciją atsakingam asmeniui pateiktų iki einamųjų metų gruodžio 20 d., o pirkimų planas ateinantiems metams būtų sudarytas iki einamųjų metų gruodžio 31 d. Tokiu būdu būtų išvengta situacijų, kuomet pirkimai atliekami nesant pirkimų plano (Bendrovės atveju, tai galėtų įvykti tuomet kai pirkimai būtų atliekami einamųjų metų sausio mėnesį, o pirkimų planas irgi ruošiamas tą patį laikotarpį). Pirkimų plano parengimas dar iki ateinančių metų pradžios leistų geriau susiplanuoti biudžetą, sėkmingiau atlikti pirkimus ir jiems pasirengti.

b) Pagal viešai prieinamą informaciją nustatyta, kad analizuojamu laikotarpiu Bendrovė nebuvo paskelbusi numatomų atlikti pirkimų plano (pirkimų suvestinės ateinantiems metams), taip pat nebuvo paskelbti planuojami atlikti mažos vertės pirkimai.

Bendrovės darbuotojai paaiškino, kad analizuojamu laikotarpiu Bendrovė neplanavo ir nevykdė supaprastintų (ne mažos vertės) ar tarptautinių pirkimų, todėl tokių pirkimų suvestinė nebuvo paskelbta, o mažos vertės pirkimų suvestinės ir planų viešinti neprivalu pagal KSPĮ.

Nagrinėjamu atveju, pažymėtina, kad vadovaujantis KSPĮ 38 str. 1 d. ir Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2017-06-19 įsakymu Nr. 1S-91 patvirtinto Informacijos viešinimo Centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje tvarkos aprašo 12 p., viešindami planuojamų pirkimų suvestines perkantieji subjektai neskelbia planuojamų mažos vertės pirkimų. Taigi, Bendrovė laikosi teisės aktų reikalavimų ir tinkamai informuoja tiekėjus apie planuojamus pirkimus. Visgi, vadovaujantis KSPĮ 28 str. 1 d. nustatytais viešųjų pirkimų principais, siekiant to paties straipsnio 2 d. nustatytų tikslų ir laikantis 3 d. nustatytų principų, Bendrovė turėtų svarstyti galimybę savo internetinėje svetainėje (ir centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje) viešai skelbti apie planuojamus atlikti mažos vertės pirkimus, nes tai padidintų atliekamų pirkimų skaidrumą, pirkimuose būtų galima sulaukti daugiau tiekėjų pasiūlymų, todėl didėtų konkurencija ir būtų sudaryta galimybė racionalesniam biudžeto lėšų panaudojimui. Pažymėtina, kad tokias rekomendacijas teikia ir Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba (skelbiama adresu: <https://www.stt.lt/lt/menu/korupcijos-prevencija/#turinys>).

c) Bendrovės MVP apraše nėra aiškiai aprašyta kas ir kaip rengia pirkimų planą, kaip nustatomos būsimo pirkimo vertės ir sumos.

Bendrovės MVP apraše atkartojamos bendrosios KSPĮ nuostatos dėl pirkimų planavimo ir nurodoma galimybė rengiant pirkimų planus ir pirkimo objekto technines specifikacijas pasinaudoti rinkos konsultacijomis, pirkimo objekto ekspertų konsultacijomis ir pan., tačiau nepateikiamas konkretus sąrašas dokumentų, kuriuos pirkimo iniciatorius turėtų pateikti pirkimų plano rengėjui ir Bendrovės direktoriui, tam, kad įrodytų kodėl reikia įsigyti būtent tam tikrų parametrų prekes, paslaugas ir darbus ir kaip buvo nustatyta jų preliminarinė vertė bei apimtys. Tą iš dalies patvirtina ir Bendrovės darbuotojų pateikti paaiškinimai, kad pirkimų planavimo procesas Bendrovėje reglamentuotas MVP aprašu, o pirkimų planą Bendrovėje rengia viešųjų pirkimų komisijos pirmininkas, kuris informaciją gauna iš pirkimų iniciatorių. Šiuo aspektu darytina išvada, kad pirkimo iniciatoriai pirkimų poreikį formuoja neaiškiai ir neskaidriai, tačiau tiksliai (žr. išvados 1.1 p. a po.).

Manytina, kad nagrinėjamu atveju Bendrovės MVP apraše arba atskirame dokumente turėtų būti nurodomi pirkimai pagal vertes arba pagal pirkimo objekto specifiką, kuriuos siekiant įtraukti į pirkimų planą pirkimo organizatorius turėtų pagrįsti atliktu rinkos tyrimu, taip pat pagrįsti pirkimo objektui keliamus techninius reikalavimus ir numatomą kainą.

Pastebėtina ir tai, kad nors Bendrovės MVP apraše nurodyta, kad pirkimų iniciatoriai teikia numatomų atlikti pirkimų sąrašą atsakingam asmeniui, kuris parengia pirkimų planą ir teikia Bendrovės direktoriui tvirtinti, tačiau nėra aišku ar vykdoma šio plano rengimo kontrolė. Bendrovės MVP apraše nėra nuostatų, kuriomis vadovaujantis būtų nustatoma ar pirkimų iniciatorių suformuotas poreikis yra realus ir pagrįstas, taip pat nėra nurodyta ar pirkimų planą rengiantis asmuo turi teisę atmesti pirkimo iniciatoriaus siūlomą pirkimą ir jo neįtraukti į pirkimų planą. Kitaip tariant, nors Bendrovė pirkimų poreikį nusimato tiksliai ir jo laikosi, tačiau nėra aišku ar toks poreikis apskritai reikalingas ir ar jis pagrįstas ir ar yra kontroliuojamas.

Atsižvelgiant į tai, siūlytina apsvarstyti galimybes papildyti Bendrovės MVP aprašą arba priimti naują dokumentą, kuriame būtų nurodyta pirkimų planavimo ir jį pagrindžiančių dokumentų surinkimo ir peržiūros (kontrolės) tvarka, tam, kad Bendrovės vykdomų pirkimų būtinybė būtų įrodyta ir pagrįsta, o biudžeto lėšos naudojamos racionaliai. Tokia tvarka prisidėtų ir prie galimų

ginčų užkardymo, kadangi dar iki pirkimo pradžios būtų atlikti visi veiksmai pagrindžiantys atitinkamų reikalavimų pirkimo objektui ir pirkimo sąlygoms kėlimą.

Pasiūlymai:

- 1) svarstyti galimybę nustatyti, kad pirkimų planas būtų rengiamas ne einamiesiems, o ateinantiems metams;
- 2) svarstyti galimybę savo internetinėje svetainėje (ir centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje) viešai skelbti apie planuojamus atlikti mažos vertės pirkimus;
- 3) svarstyti galimybes papildyti Bendrovės MVP aprašą arba priimti naują dokumentą, kuriame būtų nurodyta pirkimų planavimo ir jį pagrindžiančių dokumentų surinkimo ir peržiūros (kontrolės) tvarka.

II. Viešųjų pirkimų inicijavimas, vykdymas, sudarytų sutarčių vykdymo kontrolė ir priežiūra

Paprastai viešasis pirkimas susideda ir kelių esminių etapų: i) pirkimo planavimo; ii) pirkimo inicijavimo; iii) pirkimo vykdymo; iv) sudarytos pirkimo sutarties vykdymo priežiūros. Įprastinėje praktikoje laikoma, kad asmens teisė savarankiškai priimti tam tikrus sprendimus, nepatikrinamus priežiūros funkciją atliekančių subjektų, didina korupcijos pasireiškimo tikimybę. Analizuojant Bendrovės MVP apraše nustatytas mažos vertės pirkimo iniciavimo taisykles, taip pat viešųjų pirkimų vykdymo taisykles, darytina išvada, kad šiose viešojo pirkimo stadijose yra minimali korupcijos pasireiškimo tikimybė.

a) Bendrovės MVP aprašo 4.4. p. paaiškinta, kad „pirkimų iniciatorius – Perkančiojo subjekto darbuotojas, kuris nurodė poreikį įsigyti reikalingų prekių, paslaugų arba darbų;“, toliau minėto aprašo 14 p. nurodoma, kad pirkimo iniciatorius pateikia numatomų atlikti pirkimų sąrašus už pirkimo plano parengimą atsakingam asmeniui, o 15 p. nurodoma, kad pirkimo iniciatorius dėl mažos vertės pirkimo atlikimo parengia paraišką ir prideda reikalingus dokumentus. Be to, Bendrovės MVP aprašo 15.1 p. patikslinama, kad pirkimo inicijavimo paraiškos rengti nereikia, kai pirkimo vertė neviršija 300 Eur. Pagal Bendrovės MVP aprašo 2 priede pateiktą pirkimo inicijavimo paraiškos formą matyti, kad pirkimo iniciatorius parengtą paraišką pateikia už viešų pirkimų kontrolę atsakingam asmeniui ir direktoriui, kurie ją pasirašydami suderina. Manytina, kad tuo paraiškos peržiūros ir kontrolės funkcijos atliekamos tik formaliai.

Nagrinėjamu atveju darytina išvada, kad Bendrovėje nepakankamai reglamentuotos pirkimo iniciatoriaus teisės ir pareigos rengiant paraišką pirkimui, nėra nustatytas kontrolės mechanizmas leidžiantis dar paraiškos pirkimo inicijavimui rengimo metu įsitikinti ar egzistuoja poreikis pirkimo objektui, ar pirkimo iniciatoriaus pateikti dokumentai (pirkimo objekto techninė specifikacija) nesudaro galimybių konkurenciją riboti daugiau nei reikia ir ar nustatyta pirkimo objekto (pirkimo sutarties) vertė yra pagrįsta ir racionali.

Įprastinėje praktikoje, siekiant racionalaus biudžeto lėšų panaudojimo ir pagrįstų bei konkurenciją neribojančių reikalavimų nustatymo pirkimo objektui, pirkimų iniciatorius jau rengdamas būsimų pirkimų sąrašą, kartu su juo turėtų parengti ir į šį planą siūlomų įtraukti pirkimų objektų technines specifikacijas ir pagrįsti jų vertes. Rengdamas pirkimo iniciavimo paraišką pirkimo iniciatorius turėtų pakartotinai patikrinti jo jau parengtas technines specifikacijas tam pirkimui,

peržiūrėti ar nepakito siekiamo įsigyti objekto kaina rinkoje, pakartotinai patikrinti ar yra tiekėjų galinčių dalyvauti pirkime. Tą atlikus pirkimo iniciatorius turėtų užpildyti paraišką ir visus aukščiau minėtus dokumentus pateikti kontrolę atliekantiems asmenis, kurie įvertinę pateiktą paraišką ir įrodymus, galėtų spręsti apie reikalavimų pirkimo objektui pagrįstumą ir, esant abejonėms, tokiai paraiškai nepritarti, grąžinant ją tobulinti.

Nagrinėjamu atveju, Bendrovės MVP apraše nėra nuostatų, kuriomis vadovaujantis pirkimo iniciatoriaus būtų reikalaujama, kad jo parengta pirkimo iniciavimo paraiška būtų pagrįsta ir derinama su atitinkamais asmenimis, vykdančiais pirkimų kontrolę. Pažymėtina ir tai, kad pagal Bendrovės MVP aprašą nėra aišku, kas rengia pirkimo sąlygas – pirkimo iniciatorius ar pirkimo organizatorius (arba komisija), nors turėtų būti nurodoma, kad pirkimo sąlygas rengia (jei jos rengiamos) ir pirkimą vykdo pirkimo organizatorius, tuo tarpu už pirkimo inicijavimą, pirkimo objekto techninių specifikacijų parengimą yra atsakingas pirkimo iniciatorius, kuris ir žino konkretų poreikį bei turi jį pagrįsti dar iki pirkimo pradžios.

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytas aplinkybes darytina išvada, kad šiuo atveju Bendrovės MVP aprašas tikslintinas, jame aiškiai reglamentuojant pirkimų iniciatoriaus teises ir pareigas bei nustatant aiškų kontrolės (peržiūros) mechanizmą, kuris užtikrintų, kad pirkimo poreikis yra tinkamai suformuotas ir įvertintas, o nustatyti techninės specifikacijos reikalavimai neriboja konkurencijos daugiau nei reikia ir yra pagrįsti.

b) Bendrovės direktoriaus 2015-03-13 d. įsakymu Nr. 3G „Dėl viešųjų pirkimų komisijos sudarymo, Pirkimų organizatorių ir iniciatorių skyrimo“ pirkimo organizatoriais paskirti A. K., E.Š., V.M., kurie, vadovaujantis minėtu įsakymu, taip pat paskirti ir Pirkimų iniciatoriais. Pastebėtina, kad be paminėtų asmenų pirkimų iniciatoriais taip pat paskirti D.Č. ir L.V.M.

Bendrovės direktoriaus 2017-03-28 įsakymu Nr. 18G „Dėl viešųjų pirkimų vykdymo, sutarčių parengimo ir jų teisingo vykdymo paskyrimo atsakingiems asmenims“ administracijos ūkyje viešųjų pirkimų vykdymui, sutarčių parengimui ir teisingam jų vykdymui paskirta V.S.; vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo ūkyje viešųjų pirkimų vykdymui, sutarčių parengimui ir teisingam jų vykdymui paskirtas V.M.; garažo ūkyje viešųjų pirkimų vykdymui, sutarčių parengimui ir teisingam jų vykdymui paskirtas V.D.; energetiko ūkyje viešųjų pirkimų vykdymui, sutarčių parengimui ir teisingam jų vykdymui paskirtas E.Š.

Atsižvelgiant į tai, matyti, kad Bendrovėje pirkimų organizatoriais, pirkimų iniciatoriais ir asmenimis atsakingais už pirkimų sutarties vykdymą iš esmės yra paskirti tie patys darbuotojai. Tai, kad tas pats darbuotojas yra pirkimo iniciatorius, organizatorius ir pirkimo sutarties vykdymo kontrolierius nėra ydinga, ypač turint omenyje, kad Bendrovės žmogiškieji yra nedideli. Visgi, nagrinėjamu atveju, net ir turint ribotus žmogiškuosius išteklius, siekiant skaidrumo viešųjų pirkimų inicijavimo bei vykdymo srityje, už viešųjų pirkimų inicijavimą ir vykdymą atsakingi darbuotojai turėtų būti suskirstyti pagal jų einamų pareigų sritį, pavyzdžiui Bendrovės energetikas turėtų būti pirkimų iniciatorius dėl energetikos srities pirkimų (nes šis darbuotojas išmano Bendrovės energetikos ūkį ir turi kompetenciją parengti tinkamas pirkimo objekto technines specifikacijas), o šios srities pirkimus organizuoti galėtų būti paskirtas, pavyzdžiui, Bendrovės garažo vadovas (mechanikas), ar kitos srities Bendrovės darbuotojas. Tokiu būdu būtų užtikrinta pirkimų atlikimo, techninių specifikacijų pagrįstumo kontrolė, eliminuota galimybė vienam asmeniui priimti

sprendimus dėl savo paties parengtų techninių specifikacijų ar pirkimo sąlygų teisėtumo ar pagrįstumo.

Atsižvelgiant į tai, siūlytina pirkimų iniciatorius, pirkimų organizatorius, skirti, skirtingus bendrovės darbuotojus.

c) Pagal Bendrovės darbuotojų pateiktus paaiškinimus ir Bendrovės MVP aprašo nuostatas, tais atvejais, kai dėl vykdomo pirkimo yra gaunamos tiekėjų pretenzijos, už šių pretenzijų nagrinėjimą yra atsakingas pirkimo organizatorius arba viešųjų pirkimų komisija.

Nors nagrinėjamu atveju Bendrovėje nusistovėjusi praktika atitinka KSPĮ nuostatas ir jų nepažeidžia, tačiau specialiųjų tyrimų tarnyba atliktose korupcijos rizikos vertinimo išvadose rekomenduoja vengti situacijų, kai tas pats asmuo, t. y. viešųjų pirkimų komisija, nagrinėja pretenzijas dėl savo priimtų sprendimų, todėl siūloma įmonėms spręsti klausimą dėl nešališko pretenzijas nagrinėjančio subjekto paskyrimo.

Atsižvelgiant į tai, rekomenduotina svarstyti galimybę Bendrovės MVP apraše nustatyti mechanizmą, pagal kurį tiekėjų pretenzijos dėl atliekamo viešojo pirkimo nagrinėjamos nešališko subjekto.

d) Bendrovės MVP apraše ganėtina aiškiai ir konkrečiai nurodoma, kokiais atvejais pirkimus atlieka viešojo pirkimo komisija, o kuriais atvejais pirkimus gali atlikti pirkimo organizatorius. Bendrovė yra sudariusi nuolatinę viešųjų pirkimų komisiją, paskyrusi viešųjų pirkimų ekspertus, patvirtinusi viešųjų pirkimų komisijos veiklos reglamentą, todėl šioje dalyje neatitikimų ar korupcijos pasireiškimo tikimybė nenustatyta.

e) Pažymėtina, kad neretai pirkimo iniciatorius yra atsakingas ir už sudarytos pirkimo sutarties vykdymo kontrolę, kadangi būtent pirkimo iniciatorius dar iki pirkimo pradžios nustato reikalavimus pirkimo objektui. Todėl nagrinėjamu atveju Bendrovėje vykdoma praktika, pagal kurią pirkimų iniciatoriai yra skiriami už pirkimo sutarčių vykdymo kontrolę atsakingais asmenimis, vertinama, kaip tinkama.

Pagal pateiktus Bendrovės paaiškinimus, pagal pirkimo sutartį atlikti darbai, suteiktos paslaugos ar pateiktos prekės priimamos už sutarties vykdymą paskirtų atsakingų asmenų, priėmimo metu patikrinama jų atitiktis keliamiems reikalavimams ir pasirašomas perdavimo-priėmimo aktas, šis aktas, kartu su sąskaita faktūra pateikiamas bendrovės direktoriui ir buhalterii, kurie patikrina juose nurodytą informaciją, sutikrina mokėtinas sumas. Atsižvelgiant į tai, laikytina, kad šiuo aspektu vykdymo sutarties kontrolės funkcijos yra pakankamos, nesudarančios korupcijos pasireiškimo tikimybės.

Pasiūlymai:

1) svarstyti galimybę patikslinti Bendrovės MVP aprašas, jame aiškiai reglamentuojant pirkimų iniciatoriaus teises ir pareigas bei nustatant aiškų kontrolės (peržiūros) mechanizmą;

2) siūlytina pirkimų iniciatorius, pirkimų organizatorius, skirti, skirtingus bendrovės darbuotojus.

3) svarstyti galimybę Bendrovės MVP apraše nustatyti mechanizmą, pagal kurį tiekėjų pretenzijos dėl atliekamo viešojo pirkimo nagrinėjamos nešališko subjekto.

III. Bendrovės darbuotojų interesų konfliktų valdymas

Viešų ir privačių interesų konfliktų valdymas ir prevencija valstybės ir savivaldybės įstaigose ir įmonėse yra svarbi dėl to, kad leidžia išvengti situacijų, kuomet atsakingas asmuo sprendimus priima dėl su juo susijusių asmenų, tuo užtikrina priimamų sprendimų skaidrumas, didinamas įmonės prestižas.

Kaip matyti iš viešai Bendrovės skelbiamų duomenų, taip pat iš Bendrovės pateiktų dokumentų, Bendrovė aktyviai vykdo darbuotojų interesų konfliktų valdymo veiksmus:

- 2018-01-16 Bendrovės direktoriaus įsakymu Nr. 1G bendrovės viešųjų pirkimų komisijos nariams, pirkimų organizatoriams, viešųjų pirkimų procedūrose dalyvaujantiems ekspertams nurodyta deklaruoti viešus ir privačius interesus ir pateikti viešų ir privačių interesų deklaracijas atsakingam asmeniui.

- 2019-05-02 Bendrovės direktoriaus įsakymu Nr. 12G patvirtinta Bendrovės korupcijos prevencijos ir pranešėjų apsaugos 2019-2020 metų programa ir programos įgyvendinimo priemonių planas, kuriame Bendrovė nusistatė tikslus atlikti darbuotojų mokymus korupcijos prevencijos ir interesų konfliktų prevencijos srityje, įsidiesti vidinį kanalą apie įmonėje atliktas ar planuojamas atlikti ar vykdomas galimas neteisėtas veikas, skirtą pranešėjų apsaugai.

- 2019-05-28 Bendrovės direktoriaus įsakymu Nr. 18G buvo patvirtintas naujos redakcijos bendrovės darbuotojų etikos kodeksas, kuris reglamentuoja viešų ir privačių interesų vykdant pareigas atskyrimą ir reikalavimus apie galinčių kilti interesų konfliktų pranešimą Bendrovei ir paskirti atsakingi asmenys prižiūrintys, kad darbuotojai laikytųsi kodekso nuostatų.

- 2019-05-28 Bendrovės direktoriaus įsakymu Nr. 18G taip pat patvirtintas Bendrovės atsparumo korupcijai politikos aprašas, kuriame nustatomos principinės Bendrovės nuostato interesų konfliktų valdyme bei paskirti atsakingi asmenys už šios politikos priežiūrą.

Pastebėtina, kad vadovaujantis Lietuvos Respublikos viešų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymo 2 str. 1 d. Bendrovės direktorius prilyginamas valstybės tarnautojui, todėl jis privalo deklaruoti viešuosius ir privačius interesus minėto įstatymo nustatyta tvarka. Be to, įstatymo 4 str. 1 d. nustatyta, kad šio įstatymo nuostatos dėl viešų ir privačių interesų deklaravimo privalomos „<..> *akcinių bendrovių bei uždarytųjų akcinių bendrovių, kurių akcijos, suteikiančios daugiau kaip 1/2 balsų visuotiniame akcininkų susirinkime, nuosavybės teise priklauso valstybei ar savivaldybei, stebėtojų tarybų ir valdybų nariams, <..> taip pat viešojo pirkimo komisijos nariams, asmenims, perkančiosios organizacijos vadovo paskirtiems atlikti supaprastintus pirkimus, ir viešųjų pirkimų procedūrose dalyvaujantiems ekspertams.*“. Taigi, viešuosius ir privačius interesus taip pat privalo deklaruoti Bendrovės valdybos nariai, o tuo tarpu Bendrovės viešųjų pirkimų komisijos nariai, pirkimų organizatoriai ir pirkimų procedūrose dalyvaujantys ekspertams Lietuvos Respublikos viešų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymo nuostatos netaikomos, nes pagal KSPĮ bendrovė yra perkantysis subjektas, o ne perkančioji organizacija.

Taigi, atsižvelgiant į šiuo metu esantį teisinį reglamentavimą, laikytina, kad šiuo atveju Bendrovėje vieši ir privatūs interesai deklaruojami laikantis teisės aktų nuostatų. Visgi, atkreiptinas dėmesys į tai, kad siekiant didesnio Bendrovės veikimo ir viešuosiuose pirkimuose priimamų sprendimų skaidrumo Bendrovė galėtų svarstyti įpareigoti viešuosiuose pirkimuose dalyvaujančius

asmenis (tame tarpe ir pirkimų iniciatorius) deklaruoti viešus ir privačius interesus ne tik Bendrovėje, tačiau deklaracijas pateikti ir valstybinei tarnybinės etikos komisijai.

Pažymėtina, kad šios išvados rengimo metu nefunkcionavo valstybinės tarnybinės etikos komisijos svetainė, todėl nebuvo galimybių patikrinti ar Bendrovės direktorius bei valdybą nariai yra tinkamai deklaravę viešus ir privačius interesus kaip to reikalauja Lietuvos Respublikos viešų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymo nuostatos, tačiau remiantis Bendrovės paaiškinimais minėti asmenys viešuosius ir privačius interesus yra deklaravę.

Atsižvelgiant į tai, kas pateikta aukščiau, laikytina, kad Bendrovėje interesų konfliktų prevencija vykdoma aktyviai ir korupcijos pasireiškimo tikimybės šiuo aspektu nėra. Visgi, siūlytina Bendrovei svarstyti įpareigoti viešuosiuose pirkimuose dalyvaujančius asmenis (tame tarpe ir pirkimų iniciatorius) deklaruoti viešus ir privačius interesus ne tik Bendrovėje, tačiau deklaracijas pateikti ir valstybinei tarnybinės etikos komisijai.

IV. Kiti veiksmai ir priemonės, kurių imasi Bendrovė, korupcijos pasireiškimo tikimybei mažinti

Minėta, 2019-05-02 Bendrovės direktoriaus įsakymu Nr. 12G buvo patvirtinta Bendrovės korupcijos prevencijos ir pranešėjų apsaugos programos įgyvendinimo priemonių planas, kuriuo Bendrovė nustatė priemones, kuriomis sieks, kad korupcijos pasireiškimo tikimybė bendrovės veikloje būtų kaip įmanoma mažesnė.

Analizuojamu laikotarpiu priimtame korupcijos prevencijos ir pranešėjų apsaugos 2019-2020 metų programos įgyvendinimo priemonių plane numatyta kasmet atlikti anoniminę apklausą siekiant nustatyti darbuotojų tolerancijos korupcijai lygį; organizuoti darbuotojų švietimą korupcijos prevencijos ir viešų bei privačių interesų derinimo temomis; atlikti Bendrovės antikorupcinės aplinkos monitoringą, kuris padės Bendrovei išsiaiškinti kaip laikomasi korupcijos prevencijos programos, leis palyginti Bendrovės korupcijos suvokimo lygį atitinkamais laikotarpiais, ko pasėkoje bus galima identifikuoti atitinkamas problemas ir jų sprendimo būdus; nustatyta viešuosius pirkimus reglamentuojančių vidinių dokumentų peržiūra ir tikslinimas pagal esamų teisės aktų reikalavimus.

Pažymėtina, kad šios išvados rengimo momentui, Bendrovė jau yra įgyvendinusi dalį priemonių mažinančių korupcijos pasireiškimą Bendrovėje, todėl laikytina, kad Bendrovės veiksmai korupcijos prevencijos srityje atliekami ne formaliai, o realiai.

Apibendrinant išvadą, remiantis Korupcijos prevencijos įstatymo 6 straipsnio 3 dalyje nustatytais kriterijais bei įvertinus priemones, kurių Bendrovė imasi, siekdama šią tikimybę mažinti, galima teigti, kad Bendrovės veikloje ir išskirtose bei išanalizuotose rizikingiausiose veiklos srityse, korupcijos pasireiškimo tikimybė nėra didelė, o Bendrovė imasi papildomų priemonių ir veiksmų šią tikimybę dar labiau sumažinti.

Priedama Bendrovės veiklos sričių analizės lentelė.

UAB „Prienų vandenys“ direktorius

Pranas Mitkevičius

Bendrovės veiklos sričių analizės lentelė

Bendrovės veiklos sritys	Bendrovės veiklos srities aktualumą antikorupcinių požiūriu lemiantys kriterijai (Korupcijos prevencijos įstatymo 6 straipsnio 3 ir 5 dalys)														
	Pagrindiniai kriterijai							Papildomi kriterijai							
	Padaryta korupcinio pobūdžio nusikalstama veika	Pagrindinės funkcijos yra kontrolės ar priežiūros vykdymas	Atskirų valstybės tarnautojų funkcijos, uždaviniai, darbo ir sprendimų priėmimo tvarka bei atsakomybė nėra išsamiai reglamentuoti	Veikla yra susijusi su leidimų, nuolatų, lengvatų ir kitokių papildomų teisių suteikimu ar apribojimu	Daugiausia priima sprendimus, kuriems nereikia kitos valstybės ar savivaldybės įstaigos patvirtinimo	Naudojama valstybės ar tarnybos paslaptį sudaranti informacija	Anksčiau atlikus korupcijos rizikos analizę, buvo nustatyta veiklos trūkumų	Yra buvę bandymų, pažeidžiant teisės aktų nustatytą tvarką, paveikti valstybės ar savivaldybės įstaigos darbuotojus ar jų priimanus sprendimus	Išaiškinta korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų kitose panašias funkcijas atliekančiose valstybės ar savivaldybių įstaigose	Esama įstaigos veiklos priežiūros sistema tobulintina	Priimami sprendimai yra susiję su materialine ar kitokia interesanto nauda	Nustatyti galiojančios tvarkos normų pažeidimai (pavyzdžiui, skirstant biudžeto lėšas, teikiant užsakymus bei priimant kitus sprendimus)	Valstybės ar savivaldybės įstaiga yra savarankiškas biudžetinių asignavimų valdytojas	Valstybės kontrolė, Seimo kontrolieriai arba kitos kontrolės ar priežiūros institucijos nustatė šios valstybės ar savivaldybės įstaigos veiklos pažeidimų	Gauta kitos informacijos apie valstybės ar savivaldybės įstaigos veikloje egzistuojančias korupcijos apraiškas
Viešųjų pirkimų planavimas (inicijavimas)	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-
Viešųjų pirkimų vykdymas	-	-	+	-	+	-	-	++	+	+	+	-	-	-	-
Viešojo pirkimo sutarties vykdymas ir kontrolė	-	+	+	+	+	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-
Darbuotojų interesų konfliktų valdymas	-	-	+	-	+	+	-	++	+	+	+	-	-	-	-
Vandens tiekimas	-	+	-	+	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-
Nuotekų tvarkymas	-	+	-	+	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-

* įvertinimas atliktas atsižvelgus į nustatytas galimas korupcinio pobūdžio veikas kitose Lietuvoje veikiančiose vandentvarkos įmonėse.